

Sygn. akt II CKN 886/97

W Y R O K

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 listopada 1998 r.

Sąd Najwyższy Izba Cywilna
w składzie następującym:

Przewodniczący: SSN - M. Sychowicz

Sędziowie: SN - H. Ciepla (spraw.)

SN - K. Zawada

Protokółant: A. Banasiuk

po rozpoznaniu w dniu 21 października 1998 r.

na rozprawie sprawy z powództwa H. J.

przeciwko L. H. i M. H.

o ustalenie nieważności umowy

na skutek kasacji powódki

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 6 czerwca 1997 r., sygn. akt I ACr [...]

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania i orzeczenia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

U Z A S A D N I E N I E

Sąd Wojewódzki w K. wyrokiem z dnia 28.V.1996 r. ustalił, że notarialna umowa darowizny z dnia 16.X.1985 r., na podstawie której L. H. działająca w imieniu własnym oraz jako pełnomocnik H. J. podarowała samej sobie oraz M. H. własność nieruchomości położonej w J. przy ul. M. [...] o powierzchni 582 m², dla której prowadzona jest księga wieczysta Kw [...] - jest nieważna.

W motywach stwierdził, że pozwana L. H. na podstawie udzielonego jej przez powódkę pełnomocnictwa nie była umocowana do dokonania w imieniu mocodawczyni darowizny spornej nieruchomości na rzecz swoją i swojego syna-pozwanego M. H.. Pełnomocnictwo to o treści: „udzielam niniejszym siostrze mojej p. L. H.... pełnomocnictwo do przeniesienia na siebie własności wyżej naprowadzonej posiadłości gruntowej lub rozporządzać odnośnie tej posiadłości gruntowej w każdy inny dowolny sposób. Pełnomocnik jest uprawniony, w tym celu złożyć wszelkie możliwe oświadczenia i (lub czynności przedsięwziąć..” nie spełnia wymagań pełnomocnictwa szczególnego w rozumieniu art. 98 zd 2 k.c. Nie określa bowiem, jak tego wymaga wymieniony przepis, rodzaju czynności objętych umocowaniem. Już więc z tej przyczyny umowa darowizny zawarta na podstawie tego pełnomocnictwa jest nieważna.

Zdaniem Sądu Wojewódzkiego, gdyby nawet podzielić odmienne stanowisko pozwanych, że wymienione pełnomocnictwo spełnia wymagania pełnomocnictwa rodzajowego, to należałoby przyjąć, że zostało ono odwołane oświadczeniem z dnia 4.VIII.1985 r. podpisanym przez pozwaną i jej męża, w którym pozwana zgodziła się tylko do zarządzania sporną nieruchomością.

Wyrok ten na skutek rewizji pozwanych został zmieniony wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 6.VI.1997 r. przez oddalenie powództwa.

Sąd Apelacyjny stwierdzając, że Sąd Wojewódzki z prawidłowo poczynionych ustaleń wyprowadził wadliwe wnioski, jednocześnie uznał, że Sąd Wojewódzki „odmówił listom kierowanym do pozwanej mocy dokumentów

potwierdzających rzeczywistą wolę powódki. Tymczasem korespondencja ta w pełni daje podstawę do wnioskowania, że powódka była świadoma, iż w oparciu o pełnomocnictwo upoważnia pozwaną do przeniesienia na pozwaną i jej syna, pod tytułem darmym, spornej nieruchomości. Są to dowody, które w sposób nie budzący wątpliwości jasno precyzują stanowisko powódki””wnioskowanie o woli powódki z zeznań świadków Z., którzy w 1985 r. w Niemczech nie byli, oświadczeniu pozwanej i jej męża złożonym w toku procesu uznać należy za wadliwe. Wiarygodność tego ostatniego budzi wątpliwości....”.

W konsekwencji Sąd Apelacyjny przyjął, że umocowanie pozwanej, aczkolwiek sformułowane zostało szeroko, jest jasne i nie budzące wątpliwości, że pełnomocnik ma nieograniczone możliwości działania i może być jednocześnie drugą stroną dokonywanej czynności prawnej. Zawarcie w pełnomocnictwie upoważnienia nie doznającego jakichkolwiek ograniczeń - zdaniem Sądu Apelacyjnego - spełnia wymóg pełnomocnictwa rodzajowego, jest więc pełnomocnictwem ważnym w świetle art. 98 k.c. jak i art. 12 prawa prywatnego międzynarodowego w związku z art. 1138 k.p.c.

Wyrok Sądu Apelacyjnego powódka zaskarżyła kasacją opartą na obu podstawach wymienionych w art. 393¹ k.p.c. Zdaniem skarżącej Sąd Apelacyjny naruszył prawo materialne przez błędną wykładnię art. 98 k.c. i całkowite pominięcie przepisów art. 101 § 2 i 108 k.c. w wyniku czego bezpodstawnie przyjął, iż pełnomocnictwo z dnia 18.XII.1984 r. jest ważnym pełnomocnictwem rodzajowym, chociaż prawidłowa wykładnia tych przepisów prowadzi do wniosku, że jest ono nieważne, gdyż nie określa rodzaju czynności prawnej, do której upoważniony jest pełnomocnik.

Z przepisów procesowych skarżąca zarzuciła naruszenie art. 358 § 1 k.p.c. w brzmieniu sprzed 1 lipca 1996 r. oraz art. 233 § 1 i 328 § 2 k.p.c. przez niedopuszczalną zmianę ustaleń Sądu I instancji co do rzeczywistej woli przy określaniu zakresu umocowania udzielonego pozwanej i brak oceny co do ważności umowy darowizny z dnia 16.X.1985 r. będącej przedmiotem sporu.

Wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności wymaga rozważenia zarzut naruszenia przepisów procesowych jako rzutujący na możliwość oceny prawidłowości zastosowania prawa materialnego. Prawidłowo ustalona podstawa faktyczna, należąca do materii procesowej, jest niezbędną przesłanką dokonania oceny prawnej rozstrzygnięcia.

Skarżąca upatruje przytoczonego wyżej naruszenia przepisu art. 385 § 1 k.p.c. w brzmieniu sprzed 1 lipca 1996 r. i 233 § 1 k.p.c. w dokonanej przez Sąd Apelacyjny zmianie ustaleń Sądu I instancji w przedmiocie rzeczywistej woli powódki. Zarzutowi temu nie można odmówić słuszności.

Założeniem swobodnej oceny dowodów, przewidzianej w art. 233 § 1 k.p.c., jest prawidłowa ich interpretacja. Skarżąca zarzuca w kasacji, że Sąd Apelacyjny zmienił ustalenia Sądu Wojewódzkiego w przedmiocie rzeczywistej woli powódki bez uzupełnienia lub ponowienia dowodów, jak tego wymagał przepis art. 385 § 1 k.p.c. w brzmieniu sprzed 1 lipca 1996 r.

Stosownie do tego przepisu sąd rewizyjny orzekał na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji, biorąc jednak pod rozwagę fakty powszechnie znane lub wiadome mu urzędowo. Mógł przeprowadzić dowody uzupełniające lub ponowić niektóre z dowodów przeprowadzonych przez sąd pierwszej instancji, jeżeli uznał, że przyczyni się to w sposób istotny do przyśpieszenia postępowania (§ 2). Jeśli nowe ustalenia byłyby odmienne od ustaleń dokonanych przez sąd pierwszej instancji, sąd rewizyjny uchylał zaskarżony wyrok (§ 4).

W rozpoznawanej sprawie cały materiał zebrany został w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji. Sąd Apelacyjny, jako sąd rewizyjny, uprawniony był do orzekania również w sposób reformatoryjny (art. 390 § 1 k.p.c. w brzmieniu sprzed 1 lipca 1996 r.) na podstawie tak zebranego materiału.

Tymczasem, jak trafnie zarzuca skarżąca, Sąd ten wydał zaskarżony wyrok w wyniku odmiennej, aniżeli uczynił to Sąd I instancji oceny dowodów, co przesądza o naruszeniu wymienionego przepisu. Stwierdzenie że wiarygodność dowodu budzi wątpliwości jest udaniem się na jego ocenę.

Do oceny dowodów powołany jest sąd, przed którym dowody zostały przeprowadzone (art. 235 w związku z art. 233 § 1 k.p.c.), co czyni zadość zasadzie bezpośredniości, na której oparty jest polski proces cywilny.

Sąd Apelacyjny naruszył też przepis art. 328 § 2e k.p.c. Uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie zawiera bowiem oceny ważności umowy darowizny będącej przedmiotem o sądu i nie wskazuje podstawy prawnej rozstrzygnięcia. Sąd Apelacyjny ograniczył rozważania do oceny jurydycznej pełnomocnictwa udzielonego pozwanej przez powódkę, które stanowi tylko przesłankę rozstrzygnięcia.

Nie można też odmówić słuszności zarzutowi naruszenia przepisu art. 98 k.c. Zarzut ten w sposób skuteczny podważa argumentację prawną przytoczoną przez Sąd Apelacyjny.

Problem, który wyczerpuje istotę rozpoznawanej sprawy, a także jest przedmiotem zarzutu kasacyjnego, sprowadza się do udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy udzielone pozwanej przez powódkę pełnomocnictwo spełnia wymagania pełnomocnictwa rodzajowego z art. 98 k.c.

Nie ulega bowiem wątpliwości, że przeniesienie własności nieruchomości jest czynnością prawną przekraczającą zwykły zarząd, zatem stosownie do przepisu art. 98 k.c., jeżeli działanie pełnomocnika ma przekraczać granice zwykłego zarządu, potrzebne jest pełnomocnictwo określające rodzaj czynności prawnej i jej przedmiot (pełnomocnictwo rodzajowe).

Według wymienionego przepisu umocowanie może obejmować ogół czynności prawnych albo określony ich rodzaj. Przepisy kodeksu cywilnego nie definiują pojęcia pełnomocnictwa rodzajowego. Natomiast w literaturze m.in. powołanej przez Sąd Wojewódzki przyjmuje się, że kryterium rozróżnienia

między pełnomocnictwem ogólnym a rodzajowym jest zakres umocowania do działania w imieniu mocodawcy. Pełnomocnictwo ogólne nie określa w ogóle ani nie wyodrębnia czynności prawnych, do jakich pełnomocnik został umocowany. Natomiast pełnomocnictwo rodzajowe winno określać rodzaj czynności prawnej objętej umocowaniem, oraz jej przedmiot.

Pełnomocnictwo rodzajowe występuje również pod postacią pełnomocnictwa alternatywnego. Mamy z nim do czynienia wówczas, jeśli obejmuje ono umocowanie do dokonania jednej czynności prawnej, którą pełnomocnik ma wybrać spośród czynności prawnych wskazanych w pełnomocnictwie.

Przytoczona na wstępie treść pełnomocnictwa udzielonego pozwanej przez powódkę nie wymienia wyraźnie, jak tego wymaga przepis art. 98 k.c., rodzaju czynności prawnej. W tej sytuacji dla ustalenia woli reprezentowanego konieczne było sięgnięcie do reguł interpretacyjnych obowiązujących przy tłumaczeniu oświadczeń woli (art. 56 i 65 k.c.). Zatem dla oceny charakteru tego pełnomocnictwa miały znaczenie poczynione przez Sąd Wojewódzki ustalenia dotyczące okoliczności towarzyszących udzieleniu pełnomocnictwa i ich ocena jurydyczna. Sąd Apelacyjny z naruszeniem powołanych wyżej przepisów procesowych dokonał odmiennej oceny dowodów i na jej podstawie wydał orzeczenie reformatoryjne.

W rezultacie przytoczonych rozważań trzeba zanegować pogląd Sądu Apelacyjnego, że omawiane pełnomocnictwo spełnia wymagania pełnomocnictwa rodzajowego i jako takie jest ważne w świetle przepisu art. 98 k.c.

Nie można też podzielić poglądu tego Sądu, że oświadczeniem z dnia 4.VIII.1985 r. pełnomocnictwo to nie zostało odwołane, gdyż nie jest ono oświadczeniem powódki. Uszło bowiem uwagi Sądu Apelacyjnego, co trafnie wywiódł Sąd Wojewódzki, że ustawa nie zastrzega żadnej formy odwołania pełnomocnictwa przez mocodawcę i to także w sytuacji, gdy forma taka była

zastrzeżona dla udzielenia pełnomocnictwa. Oczywiście, rozważania co do ewentualnego odwołania pełnomocnictwa będą konieczne wówczas, jeśli w wyniku dokonania prawidłowej oceny jurydycznej okoliczności towarzyszących udzieleniu pełnomocnictwa okaże się, że spełnia ono wymagania pełnomocnictwa rodzajowego z art. 98 k.c.

Wbrew zarzutowi kasacji, nie naruszył Sąd apelacyjny przepisu art. 108 k.c. stwierdzając że umocowanie pozwanej do zawarcia umowy z samym sobą, czyni rozważania o kolizji interesów stron bezprzedmiotowymi.

Z tych względów zaskarżony wyrok uchylono i przekazano sprawę do ponownego rozpoznania (art. 393¹³ k.p.c. w związku z art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego... (Dz. U. Nr 43, poz. 189).

aw

db